

Kirkeudvalget (2. samling)
KIU alm. del - Bilag 26
Offentligt

Folketingets Kirkeudvalg

Kirkeministeren
Frederiksholms Kanal 21
Postboks 2123
1015 København K
www.km.dk

Telefon 3392 3390
Telefax 3392 3913
e-post km@km.dk

Dokument nr. 244259

Dato:

13 JUNI 2005

Vedlagt fremsendes et eksemplar af min tale til Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers årsmøde den 11. juni 2005, til orientering.

Med venlig hilsen

Bertel Haarder

Notat

Det talte ord gælder!

Dato: 11. juni 2005

Dok. Nr.: 242510

Kirkeministeriet
2. Kontor
Sagsbehandler
Jørgen Engmark

Talepapir til årsmøde i Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer lørdag 11. juni 2005

Tak for velkomsten. Og tak til bestyrelsen fordi man har haft vilje til at flytte rundt på nogle af de mange elementer i et tætpakket årsmødeprogram, så der er blevet plads til, at jeg kan tale her sent lørdag eftermiddag i stedet for fredag eftermiddag.

Da regeringen tiltrådte for 4 måneder siden, blev der - som det efterhånden er blevet god tradition - fremlagt et omfattende regeringsgrundlag. Dette regeringsgrundlag adskiller sig - og udmærker sig - i forhold til tidligere regeringsgrundlag ved at rumme et forholdsvis stort kirkepolitisk afsnit.

Under overskriften "Fremtidens folkekirke" står der som indledning til dette afsnit følgende:

"Den danske folkekirke har en grundlovssikret særstilling, der betyder, at folkekirken understøttes af staten. Regeringen vil ikke ændre ved folkekirkens særstilling og ønsker at fastholde en rummelig folkekirke forankret i de lokale sognemenigheder." (citater slut)

Når man tænker på, at regeringsgrundlaget som helhed har titlen "Nye mål", kan det måske forekomme lidt mærkeligt, at det kirkepolitiske afsnit indledes med en klar konstatering af noget, som regeringen ønsker at *fastholde* på det kirkepolitiske område.

I de senere år har der imidlertid i den kirkepolitiske debat lydt en del røster om, at der bør gennemføres ret vidtgående ændringer i forholdet mellem staten og folkekirken. Derfor har det efter regeringens mening været på sin plads at fastslå, hvad der er *regeringens udgangspunkt* for forandringer i og omkring folkekirken.

For naturligvis kan der ske forandringer. Ja, efter regeringens mening *bør* der arbejdes på en del forandringer, og det lægger regeringen jo så også op til i de følgende linier i regeringsgrundlaget. Men alle forandringer bør altså efter regeringens mening tjene det overordnede mål, at vi også i de kommende mange år kan have en rummelig folkekirke, hvor Ordet har frit løb, hvor et stort flertal af det danske folk opfatter det som naturligt og vedkommende at

være medlemmer, og som medlemmerne så bruger i det omfang hver enkelt nu engang har lyst til og føler behov for.

Side 2
Dokument nr. *

Der skal ikke ske forandringer i folkekirken alene for forandringernes skyld. Men der kan - og på nogle områder bør der - forandres for at styrke folkekirkens muligheder for fortsat at være samlingspunkt for de fleste danskere.

Folkekirkens organisation er ofte blevet illustreret som en pyramide med fire lag, hvor Kirkeministeriet er det øverste. Stifterne udgør det næste lag. Provstierne udgør det tredje lag, og det fjerde og nederste lag udgøres af sognene.

Pyramidestrukturen er kombineret med et begreb, der hedder "ad tjenestevejen". Et utal af små og store sager er i årenes løb vandret ad tjenestevejen fra pyramidens bund til dens top og ned igen, før der ikke blot var blevet truffet en beslutning, men den også var blevet behørigt godkendt og derfor kunne føres ud i livet. Turen ad tjenestevejen er - ofte med rette - blevet betragtet som bureaukratisk og tung, og mange har følt, at der var en alenlang reaktionstid på de forskellige stationer på vejen.

Der er i de seneste år gennemført nogle ændringer i den kirkelige lovgivning, som betyder, at en del beslutninger slipper for at blive sendt ud på den pyramidalske tjenestevej, men i stedet kan træffes endeligt hjemme i lokalområdet af menighedsrådet alene eller i et samspil mellem menighedsråd og provstiudvalg.

Jeg ser meget gerne en fortsat - og forstærket - udvikling i retning af, at så få sager som overhovedet muligt skal sendes op og ned igennem pyramiden. Jeg ser i stedet gerne, at hvert niveau har *sine* opgaver eller funktioner, som tilsammen kan bidrage til en velfungerende folkekirke.

Det vil f.eks. sige, at jeg gerne ser, at beslutninger og ansvar i forhold til alle de lokale kirkelige anliggender holdes hjemme på det lokale niveau i et samspil mellem menighedsråd og provsti. Stiftet med biskoppen i spidsen vil for mig at se være et ideelt niveau for inspiration til kirkens vækst og udvikling og for tværgående initiativer på de områder, hvor man ønsker det i de enkelte stifter, f.eks. i form af støtte til og udvikling af kirkelig undervisning og formidling i bred forstand, bl.a. gennem medierne, samt i form af kursustilbud menighedsråd, præster og kirkefunktionærer, eller måske kirkedage, hvor mennesker kan mødes fra hele stiftet.

Man kan også tænke sig stiftet som et kompetencecenter, der kan bistå menighedsråd og provstier i forbindelse med deres håndtering af økonomiske og personalemæssige spørgsmål.

Desuden ser jeg så for mig nogle funktioner, der bliver varetaget af fælles folkekirkelige institutioner. Det gælder f.eks. uddannelse og efteruddannelse af præster, organister og kordegne. Jeg mener desuden, at man kan betragte udligning mellem økonomisk stærke og svage egne af landet som en nødvendig, fælles folkekirkelig funktion.

Disse overvejelser om, hvordan folkekirken kan komme til at fungere på en anden og forhåbentlig endnu bedre måde, udspringer af det, som jeg ved flere lejligheder har omtalt som mit ansættelsesbrev som kirkeminister, nemlig regeringsgrundlaget.

Arbejdsgruppe om struktur

I regeringsgrundlaget er det jo ikke alene sagt, at regeringen vil fastholde folkekirkens særstilling, og at regeringen ønsker at fastholde en rummelig folkekirke forankret i de lokale sognemenigheder.

Regeringsgrundlaget fastslår - som en naturlig følge af, at folkekirken er og skal være forankret i de lokale sognemenigheder - at "indflydelsen på de lokale kirker bør ligge så tæt på menighedsrådene som muligt".

Regeringsgrundlaget lægger endvidere op til, at fordelene ved den nye kommunale struktur, som er en kendsgerning fra 1. januar 2007, også gerne skal slå igennem inden for folkekirken "ud fra et hovedprincip om sammenfald mellem provstigrænser og kommunegrænser".

Der står ikke noget i naturlovene, og der står mig bekendt heller ikke noget i folkekirkens bekendelsesskrifter om, at der skal være en sammenhæng mellem den kirkelige og den kommunale inddeling i Danmark. Der var dog indtil kommunalreformen i 1970 i meget vidt omfang sammenfald mellem sogne og kommuner. Og efter 1970 har vi bibeholdt en væsentlig sammenhæng, i og med at kommunerne fungerer som ligningsområder for folkekirken.

Det vil der for mig at se være særdeles god mening i at fastholde, når de nuværende godt 270 kommuner fra 1. januar 2007 bliver til knap 100. Ved at bruge de nye, større kommuner som folkekirkens ligningsområder vil vi opnå en lidt højere grad af økonomisk udligning mellem land- og bysogne - mellem fattigere og rigere sogne.

Når kommunegrænserne fungerer som grænser for folkekirkenes ligningsområder, er det en nærliggende tanke, at provstigrænserne også bør følge kommunegrænserne. En af de meget væsentlige funktioner på provstiniveau er jo at koordinere og godkende de økonomiske behov i sognene og fastsætte, hvad der alt i alt skal udskrives i kirkeskat til kirke- og præstegårdskasserne i ligningsområdetets sogne samt til provstiudvalgets egen kasse.

Det er, mener jeg, indlysende, at provstiudvalgets rolle som økonomisk koordinator mest enkelt lader sig løse, hvis provstiets grænser falder sammen med grænserne for ligningsområdet.

Hvis man skulle fastholde de nuværende provstigrænser efter kommunalreformen, så ville mange provstier komme til at bestå af *dele* af forskellige ligningsområder. Og nogle ligningsområder vil bestå af *dele* af flere provstier. Det vil medføre et behov for økonomisk koordinering mellem flere provstier i et omfang, som vi ikke hidtil har kendt. Og jo flere, der skal enes om den samlede kirkeskat inden for et ligningsområde, jo sværere vil det naturligvis blive at opretholde et fælles ansvar for den samlede økonomi og dermed også for udviklingen i kirkeskatten.

Det er den økonomiske og administrative side af den problemstilling, som efter regeringens opfattelse bør føre til, at vi får ændret provstigrænserne, så de så vidt muligt kommer til at følge de nye kommunegrænser.

Der er imidlertid også et andet og mere principielt perspektiv. Nemlig det, at folkekirken hverken kan eller skal leve i sin egen verden. Folkekirken må forholde sig til den verden, som den er en del af.

Der er for mig at se ingen tvivl om, at folket som konsekvens af de nye kommunale grænselinier i stadig højere grad vil orientere sig i de retninger, som de forskellige tilbud inden for de nye kommuner inspirerer til. Man kan allerede nu se mange tegn på, at folk orienterer sig i de retninger, som følger af de nye kommunegrænser.

I en situation, hvor folket i folkelige og kommunale sammenhænge orienterer sig i en bestemt retning, vil det i en vis forstand være at stille sig på tværs, hvis man vil fastholde, at når det gælder folkekirken, skal man nødvendigvis fortsætte med at orientere sig i en anden retning.

De nye kommunale grænser er allerede så småt begyndt at bidrage til nye grænser for identitet og identifikation på det lokale plan. Hvis folkekirken går med på at følge de nye grænser, så er det for mig at se en udvikling, der også vil kunne komme kirkens arbejde og ikke mindst forskellige former for samarbejde mellem sognene til gavn.

Med kun halvandet år til kommunalreformens ikrafttræden er der behov for et forholdsvis hurtigt arbejde med at få gennemdrøftet nye provstigrænser i folkekirken.

Derfor er det også et første emne for en arbejdsgruppe, der holdt sit første møde for ca. halvanden uge siden. Arbejdsgruppen består af 2 repræsentanter for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, 2 fra Præsteforeningen, 2 fra Provsteforeningen, 2 biskopper og 2 fra Kirkeministeriet.

Arbejdsgruppen er imidlertid ikke alene blevet bedt om at se på de fremtidige provstigrænser. Den er også blevet bedt om at drøfte provsternes og provstiidvalgenes fremtidige opgaver, herunder deres opgaver i forhold til menighedsrådene. Desuden skal arbejdsgruppen overveje, om provstestillingerne er hensigtsmæssige i deres nuværende form.

Arbejdsgruppen er endvidere blevet bedt om at overveje, om justeringer i provstiinddelingen og i provstiernes opgaver kan og bør have konsekvenser for stifternes opgaver. Og endelig er arbejdsgruppen blevet bedt om at drøfte, hvordan man skal placere kompetencen i forhold til de forskellige opgaver, som i dag varetages på stiftsplan af stiftsøvrigheden. Ved kommunalreformen bliver de nuværende statsamter erstattet af 5 regionale statsforvaltningerne. Det betyder, at stiftsøvrigheden, som i dag består af biskoppen og stiftamtmanden, ikke kan fortsætte i den nuværende form.

Ved den endelige udformning af arbejdsgruppens kommissorium er der bl.a. taget hensyn til synspunkter, som landsforeningens bestyrelse har givet udtryk for. Landsforeningen har ved arbejdsgruppens første møde været repræsenteret af formanden og sekretariatschefen. Jeg har forstået, at landsforeningen efter valget af ny bestyrelse ved dette årsmøde, vil beslutte, hvem der i den kommende tid skal repræsentere landsforeningen i arbejdsgruppen. Jeg har imidlertid indtryk af, at landsforeningen under alle omstændigheder møder til arbejdet med et positivt engagement. Det glæder mig, og det vil jeg gerne benytte denne lejlighed til at sige tak for.

Økonomi - mindre centralt, mere med lokal basis

Jeg ser, som allerede nævnt, gerne, at beslutninger og ansvar i forhold til de lokale kirkelige anliggender i væsentligt højere end i dag bliver placeret i en lokal sammenhæng. Det vil sige i et samspil mellem menighedsråd og provstiudvalg.

Derfor ser jeg også gerne, at den del af folkekirkens samlede økonomi, som i dag dækkes af fællesfonden og dermed landskirkeskatten, så vidt muligt bliver forankret i det lokale. Det fremgår også af regeringsgrundlaget, at der skal arbejdes hen imod en højere grad af lokal finansiering af de opgaver, som i dag finansieres af fællesfonden. Men det skal vel at mærke ske samtidig med, at fællesfonden bliver slanket, så det kun er opgaver, der reelt er fælles for hele folkekirken, der bliver finansieret centralt.

Der arbejdes i første omgang på, at de lokale kirkelige kasser skal betale pensionsbidrag for de kirkefunktionærer, der er ansat som tjenestemænd. Som det er i dag, hvor fællesfonden er alene om at dække pensionen til dem, der har været tjenestemandsansat som kirkefunktionærer, har de lokale kasser en økonomisk fordel af at få en kirkefunktionær ansat som tjenestemand. De lokale kasser skal jo betale pensionsbidrag for de kirkefunktionærer, der er ansat på tjenestemandslignende vilkår eller i henhold til en overenskomst. Med indførelse af et pensionsbidrag for tjenestemandsansatte bliver der lige vilkår.

Desuden er det planen, at de lokale kirkelige kasser skal betale for revision, og at folkekirkens selvforsikringsordning skal finansieres ved en slags præmiebetaling fra de lokale kasser og ikke som i dag af landskirkeskatten. Dermed kan forsikringen komme til at fungere som en gensidig forsikringsordning, der hviler i sig selv.

Det er et sundt økonomisk princip, at udgifter bliver finansieret af dem, der har gavn og glæde af dem. En sådan omlægning vil også gøre det mere åbent, hvad det reelt koster at drive de enkelte kirker. Men i takt med, at lokale kasser skal finansiere udgifter, der i dag dækkes af fællesfonden, skal landskirkeskatten selvfølgelig sættes ned, så den samlede udskrivning af kirkeskat ikke stiger af den grund.

Lokalt finansierede præster som supplement

I regeringsgrundlaget kan man også læse, at "regeringen vil åbne mulighed for, at der kan oprettes nye præstestillinger fuldt finansieret af lokale midler". Ikke som erstatning for, men som supplement til de nuværende stillinger, der finansieres af fællesfonden og staten.

Jeg vil gerne fortælle her i dag, at jeg arbejder på et forslag til ændring af økonomiloven, som skal gøre det muligt at finansiere nogle nye præstestillinger af lokale midler. Et udkast til lovforslaget vil blive udsendt til høring - bl.a. hos Landsforeningen - inden sommerferien med en frist for høringssvar i sensommeren.

Det er tanken, at menighedsråd af kirkekassen skal kunne finansiere løn samt pensionsbidrag og andre godtgørelser til sognepræster, som bliver overenskomstansat i nye stillinger. Stillingerne vil i de enkelte tilfælde blive oprettet af Kirkeministeriet, når et menighedsråd søger om det, og når såvel provstiuvalg som biskop tilslutter sig ansøgningen.

Det er ofte blevet kritiseret, at et menighedsråd kan beslutte at bruge penge på "mursten" eller på at øge antallet af kirkefunktionærer, hvorimod menighedsrådene under de nuværende regler altså *ikke* har mulighed for at opprioritere den præstelige betjening i sognet.

Det er blevet hævdet, at denne begrænsning i forhold til præster har medvirket til, at man har udvidet aktiviteterne på alle andre områder end "præstarbejdet". F.eks. i form af at man har ansat en sognemedhjælper som en slags erstatning for den præst, man hellere ville have, men ikke kunne få, fordi fællesfonden og statstilskuddet ikke har givet plads til at aflønne flere præster. Eller i form af øget ansættelse af andre kirkefunktionærer.

Hvis man ser nærmere på udviklingen i folkekirkens udgifter i de senere år, er der noget, som tyder på, at det godt kan være sådan. Tallene viser i hvert fald, at de lokale kirkelige kassers udgifter til løn til kirkefunktionærer er steget langt mere end fællesfondens og statens udgifter til præster. Det skyldes ikke, at kirkefunktionærer er steget mere i løn end præster. På det punkt ligger de vist meget lige. Det kan derimod meget vel hænge sammen med, at der i sognene har været frihed til - og tilsyneladende altså også penge til - at øge antallet af kirkefunktionærer, mens derimod antallet af præstestillinger har været styret af finansministerens og Folketingets bevillinger på finansloven.

Både regeringen og Folketinget har hidtil holdt sig tilbage fra at åbne mulighed for, at præster kan ansættes og aflønnes lokalt. Denne tilbageholdenhed har især været begrundet i et ønske om at fastholde præsternes uafhængighed af menighed og menighedsråd og den forkyndelsesfrihed, som er forbundet med denne uafhængighed i ansættelsen. Dette ønske har ikke blot stået stærkt i politiske kredse, men også i de kirkelige kredse.

Der er imidlertid sket en vis opblødning i synspunkterne. Det er derfor min vurdering, at der nu vil være bred tilslutning i såvel kirkelige som politiske kredse til, at nogle præstestillinger godt kan finansieres af de lokale kasser, når blot det samtidig sikres, at også disse præster i deres arbejde er uafhængige af menighedsrådet.

Det mener jeg, at man kan sikre ved, at alle de regler, der i dag findes for indstilling til, ansættelse i, tilsyn med og afskedigelse fra hjælpepræstestillinger - eller overenskomstansatte sognepræster, som de er blevet kaldt i forbindelse med forårets overenskomstforhandlinger - også kommer til at gælde for sådanne nye præstestillinger, der finansieres af de lokale kasser. Det betyder bl.a., at det også ved disse stillinger vil være kirkeministeren, der er ansættelsesmyndighed, og det vil være biskoppen og ikke menighedsrådene, der fører tilsyn med præsterne.

Det er tanken, at sådanne lokalt finansierede præstestillinger både skal kunne oprettes som tidsbegrænsede stillinger og som varige stillinger. Og de skal både kunne oprettes med henblik på et enkelt sogn eller for flere sogne i fællesskab. Det eller de menighedsråd, som ønsker, at en stilling som overenskomstansat, lokalt finansieret sognepræst skal oprettes, skal sørge for at have penge på budgettet til løn, pensionsbidrag og godtgørelser.

Jeg mener, at dette forslag giver en særdeles god mulighed for at foretage en ny prioritering af, hvad man rundt omkring i folkekirken vil bruge folkekirkemedlemmernes kirkeskat til.

Hvis der - hvad jeg håber og forventer - bliver tilslutning til mit lovforslag først ved høringen i folkekirken og dernæst i Folketinget, så vil der ikke længere være dén begrundelse for en fortsat skævhed i udviklingen mellem, hvad folkekirken bruger på løn til kirkefunktionærer, og hvad kirken bruger på løn til præster.

Mener man, at der i et sogn er behov for at opprioritere evangeliets forkyndelse, og er man villig til samtidig at bruge færre penge på andre ting, så vil der blive mulighed for det.

Men jeg vil gerne understrege, at en ny prioritering er nødvendig. Forslaget er ikke et signal om - og det må ikke opfattes som et signal om - at folkekirkens samlede udgifter bør stige.

Afslutning

Jeg har efterhånden talt længe, og i salen er der måske en og anden, som har lyttet efter nogle ministerord om præster og deres tro.

Dem har jeg så nok skuffet. Og det vil jeg vedblive at gøre.

Det er et emne, som jeg så vidt muligt vil overlade til det biskoppelige tilsyn at tage sig af.

Efter min mening er det først og fremmest en kirkeministers pligt at tænke med om og arbejde med på, hvordan folkekirkens rammer og struktur kan udformes, så de er til størst mulig gavn for det, der er folkekirkens centrale opgave og afgørende forpligtelse: nemlig at forkynde evangeliet og fremstå som et godt og vedkommende fællesskab for flest mulige danskere.

Jeg håber, at mine mange ord er blevet opfattet som bidrag til en meget bred og konstruktiv debat om de spørgsmål. Hvordan de endelige svar på spørgsmålene skal være? Ja, det har de ca. 17.000 valgte menighedsrådsmedlemmer og de ca. 2000 præster stor indflydelse på, hvis I vil deltage i den videre debat.

Det håber og tror jeg, at I vil. Derfor siger jeg også på forhånd tak for alle bidrag til den - samtidig med at jeg siger tak til Landsforeningens ledelse for konstruktive samtaler og godt samspil i den første tid, jeg har været kirkeminister.